

Нарис про видатних польських учених українського походження — Бернарда Ваповського і Юрія Дрогобича

Бернард Ваповський (1475—1535, Краків) — польський хроніст і географ. Його називають істориком, гуманістом, оратором, астрономом, найвизначнішим польським картографом XVI ст. Званий також Батьком польської картографії.

Так-от, виявляється він був українцем! Обґрунтування цього факту викладено в монографії “Станіслав Оріховський. Історико-філософський нарис”, яку я присвятив 500-річчю від дня народження цього мислителя, який народився 1513 року (видана ВД “Академперіодика” у 2014 р.). Про **Оріховського** сьогодні пишуть багато, — часом покликаються на мої переклади з латини, а більше без будь-яких посилань.

Оріховському належать слова: “Я українець, цим пишаюся і про це відверто заявляю” (*Ruthenus me esse et glorior et libenter profiteor*. Orichoviana, I, 30). Більше того, він перелічує цілі українські родини, представники яких обіймали високі державні посади в Польщі. Їх він називає “цвітом України” (*robore Roxolaniae*). Серед них бачимо і **Ваповських**. Ось ці прізвища, цитую поіменно: “**Сенявські, Стариховські, Герборти, Тарло, Мелецькі, Держняковські, Требенські, Фрідрони, Ваповські, Броньовські, Вільціконські, Дрогойовські**”, а також, додає мислитель, “і мої Оріховські”. Деякі з них були чільними діячами на Сененському соборі (**Валентин Герборт, Микола Сенявський, Станіслав Герборт, Станіслав Тарло, Збігнєв Сененський**, а **Станіслав Ваповський** був секретарем польського короля **Сигізмунда Августа** (Orichoviana, I, 643). Вже в XVI столітті чимало з цих родин перейшли у католицьку віру, залишалися патріотами свого народу і краю.

Як до, так і в часи **Оріховського**, і після, вихідці з України, які виїздили до закордонних навчальних закладів, записувалися там часто поляками або “народу українського польської держави” (*gente Roxolani, natione vero Poloni*). Ось як пояснює причини цього сам мислитель у листі до італійського гуманіста **П. Рамузіо**: “...щороку посилаємо до вас, у Падуї, багато юнаків. Серед них є і мої земляки та родичі: **Станіслав Ваповський і Станіслав Дрогойовський**, які подають великі надії. Дуже хочу, щоб ти з ними познайомився, аби зав-

дяки їм міг спізнати талант нашого народу: вони нині у Падуї вважаються поляками, оскільки Україна є провінцією, що входить до складу Польщі” (Orichoviana, I, 281).

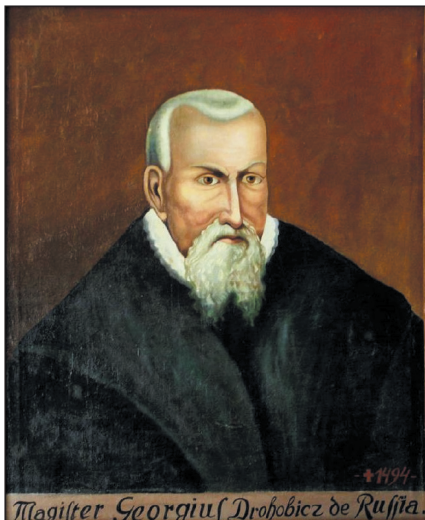
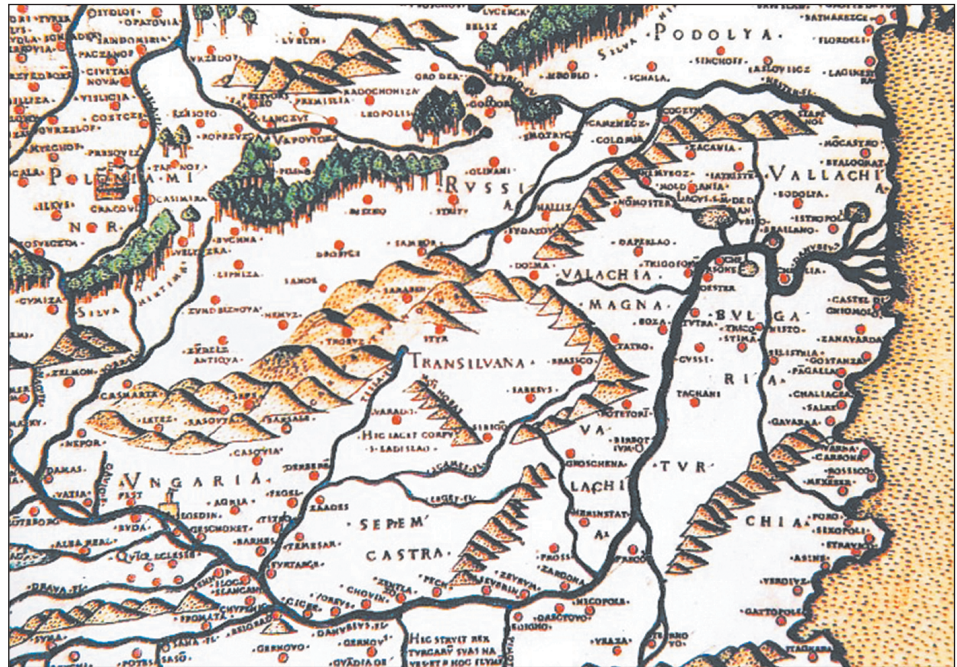
А тепер повертаємося знову до **Бернарда Ваповського**. Його прізвище, як і всієї родини, походить від назви села, в якому вони мешкали — Ваповці: Wapowce (ukr. Вапівці) — wieś w Polsce położona w województwie podkarpackim, w powiecie przemyskim, w gminie Przemyśl, w dolinie Sanu. Там-таки: w Wapowcach znajdująca się Cerkiew św. Mikołaja w Wapowcach — murowana parafialna cerkiew greckokatolicka. Do szkoły uczeszczał w Przemyślu. Ця територія входила тоді до складу “Руського воєводства” в Польщі, корінне населення якого було повністю українським і зникло там лише після операції “Вісла” в 1945 році.

То, що маємо робити? Гадаю — писати треба так:

Ваповський Бернард (Bernard Wapowski) (*1450, Ваповці — †1535, Краків) — українсько-польський історик, гуманіст, оратор, астроном, найвидатніший картограф XVI століття. Вважається батьком польської картографії. Походив із магнатської родини. Школу відвідував у Перемишлі. Навчався в Краківській (1493) академії разом із **Миколою Коперником** (у цей час там викладав **Юрій Дрогобич**). Пізніше продовжував навчання в Болоньї (1503—1505), де здобув науковий ступінь доктора канонічного права. Згодом виїхав до Риму й перебував там, з перервою, 10 років. Мешкав при дворі папи **Юліана II**. У 1511 р. отримав, від папи **Льва X**, посаду двірцевого прелата й апостольського протонотаріуса в Римі, де працював над виданням “Географічної науки” **Клавдія Птолемея**. На початку 1515 р. повернувся до Польщі, працював королівським секретарем і установським історіографом **Сигізмунда Старого**. Певний час посідав посаду професора Краківської академії. **Бернард Ваповський** був автором літопису, що охоплював період Польщі від легендарних часів до 1535 року.

На честь Б. Ваповського названо кратер “Ваповський” на Місяці, а також одну з вулиць у Любліні. Вулиця Б. Ваповського є також у мікрорайоні Варшави. За світоглядом і переконаннями був гуманістом.

Карта
Центральної Європи,
підготовлена
Марко Беневетано
й Бернардом Ваповським,
1507 р.

Юрій Дрогобич (бл. 1450—1494)

Про українське коріння видатного вченого епохи Відродження **Юрія Котернака (Дрогобича)** (*бл. 1450, Дрогобич — †4 лютого 1494, Краків) написано чимало. Я дозволю тут ознайомити Вас із його віршем, який я переклав з латини (див. також “Клуб поезії”: http://www.poetryclub.com.ua/metr_s_poem.php?poem=6784 та <http://litopys.org.ua/human/hum02.htm>, в обох випадках було спотворено форму віршованого розміру дистиха елегійного, яким написаний вірш. Тут я відтворив узвичаєну форму). ■

Володимир Литвинов
доктор філос. наук, пров. наук.
співр. Інституту філософії
ім. Г. Сковороди НАН України

Юрій Дрогобич

Вступ до книги “ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА 1483 РОКУ”

Більшість тепер виставля напоказ свої праці, святотече,
Дбаючи щонайпильніш про честолобство та зиск.
Я ж мої книги у світ випускаю з єдиним баганням:
Хай буде користь від них роду людському в житті
Ні, не даремні вони й не для реготу писані мною;
Виплід Мінерви цей труд, родом з надхмарних країв.
Знаю: для тебе нема таїни у підмісячній світі,
Нині ти, бачу, спізнав силу могутню зірок.
Обшири неба для наших очей незбагненно великі,
Розумом легко, проте, можемо їх осягнути.
Наслідки ми за причинами і навпаки визначаєм,
Так відкривається шлях, що до етеру веде.
Все у підмісячній світі живе за законами неба,
Нами керують також (хто заперечить!) зірки.
Правлять без примусу, а як, бува, настрашать випадково,
Розум підкаже, проте, як ту біду відвернуть.
Ти досягнув завдяки своїй зірці найбільшої цноти —
З тої причини усі мають за Бога тебе.
Певно, любов'ю Венери й Юпітера стиснене, Сонце
Правити світом тебе настановило колись.
З ласки Господньої все ти вже маєш, от тільки хай Зірка
Роки подовжить тобі, — Рим цього зичить також.
Будь же прихильним до книги: вона допоможе пізнати
Те, що невдовзі гряде, — знати яке вже пора:
Отже, в які саме дні тобі доля ласкава всміхнеться,
І, навпаки, у які — лиха незнаного жди.
Дні, коли Марс запанує, коли буде мир, ти побачиш,
Де, у якому краю треба чекати чуму.
Місяця й Сонця затемнення — знак для державця зловісний.
Ції та інші дива хочемо тут показати.

Переклад із латини — **Володимир Литвинов**